

AMEDEO MOLNÁR

ČESKOBRATRSKÁ

VÝCHOVA

PŘED KOMENSKÝM

1 9 5 6

Státní pedagogické nakladatelství

P R A H A

To až potud buď o skutcích gruntních a základních podlé Čtení oznámeno, aby učitelé a pastýři znali v podstatě pravého Mesiáše, Krista vykupitele a spasitele hodného, a jeho v známost uvedili lidu, tak aby na něm první založení měli.

POZNÁMKY VĚCNÉ

1, *sstoupil s rodiči svými do Nazaréta*: Lukáš Pražský domýšlí příběh, vyličený v Lukášově evang. 2, 41—52, zejména zprávu verše 51. — 2, *odměnou milost*: vděčnost. — 4, *dokonalý byl v ctnostech*: Na Ježíšově dokonalosti ozřejmuje autor cílový vzor třetího stupně bratrského členství, t. zv. dokonalých. — 6, *střízlivý*: střízlivý. — 11, *ani v kterém . . . zákonu k dojití náboženství*: zákonem zde B. Lukáš rozumí mnišskou řeholi. — 12, *Žalm 73, 5—6*: překlad podle Vulgáty (In labore hominum non sunt, et cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia). — 14, *Žalm 70, 15b—16a*: překlad podle Vulgáty (Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potestas Domini); kralický žalm 71 zní tu jinak (Ačkoli mu počtu nevím, přistoupě k vypravování všelijaké moci Pána Boha); v první polovině citátu lépe vystihuje hebrejskou předlohu, v druhé hůře. — 15, *vzal práci z pokuty lidského pokolení atd.*: místo zní jako přepis podobné sloky v písni Bratřů Lukáše „Kristus příklad pokory“, vzniklé před r. 1522: „Hlad, žízeň, horko, zimu, největší chudobu přijal na se, člověka hříšného pokutu, v potu tváří s bolestí i s pláčem pracuje a věčného chleba synům dobýváje.“

12. VAVŘINEC KRASONICKÝ: O UČENÝCH

1 5 3 0

Smrtí Bratra Lukáše Pražského 11. prosince 1528 odešel z čela Jednoty senior, jenž sice nepřál humanistické šíři a hloubce jazykového vzdělání, ani všem novým myšlenkám Lutherovy reformace, ale jehož nepochybné učitelské a vůdcovské schopnosti „smiřovaly nespokojence s poslušností, kterou jim ukládal, i s onou zásadou sprostnosti, které hájil, jež však právě u něho, muže vzdělaného a zkušeného, neměla v zápětí zjevných škod“ (R. Urbánek, *Jednota bratrská a vyšší vzdělání*, Brno 1923, str. 46). Když se sotva rok po jeho odchodu shromažďoval bratrský synod v Brandýse nad Orlicí, bylo již zřejmé, že reformační a po novém a dalším vzdělání toužící směr v Jednotě, který dotud výbojněji nevystupoval jen z ohledu na nepromlčitelné pastýřské zásluhy Lukášovy, pronikl mezi Bratří velmi mocně. Projevilo se to při volbě Starších, kteří měli být přidáni k Martinu Škodovi z Přerova, jedinému, jenž teď zbýval ze čtyř Starších, volených roku 1516. Nejvíce hlasů obdržel Jan Roh, syn domažlického hrncíře a představitel mladé, reformačního svého cíle dobře si vědomé generace. Bratr Roh nebyl akademicky školený, ano živil se tkalcovstvím, ale ti, kdo jej volili, tušili správně, že jako znalec mnoha jazyků, dychtivý styků s pokrokovou reformační Evropou, otevře Jednotě do široka okna novým podnětům právě v oblasti vzdělání. V Brandýse byl však Roh konservativní menšinou odstrčen. Nebyl to pouze útok na jeho osobu, nýbrž především projev starobratrského přesvědčení, že „tehdy Jednota bratrská dobře stála, dokud sprostnými a neučenými se spravovala, ale jakž moudří a učení se do Jednoty dostali, jinak se změnila“.

Právě proti této programové chvále neučení a jejím důsledkům pro vnitřní život a veřejnou působivost Jednoty se k roku 1530 chopil pera Vavřinec Krasnický, starý druh Lukáše Pražského, s nímž v osmdesátých letech 15. století vstoupil mezi Bratří. Jeho protest, podaný úzké radě Jednoty, měl váhu. Byl Krasnický členem tohoto ústředního výboru bratrského od roku 1494 a v živé paměti byly jeho bystré a pohotové obrany Bratří v disputacích s jejích nepřáteli, jako byli bosenský biskup Gabriel (1497) a inkvizitor Jindřich Institoris. V polemikách neváhal Vavřinec, bakalář pražské university (1479), užití vedle biblických také dokladů humanistického dějepiscetví proti mocenským nárokům papežství, čerpaných na příklad z Lorenza Vally. Lukášovi býval spolupracovníkem oddaným a věrným, i když těžko nesl, že se jeho pohyblivost a vnímavost pro myšlenkové proudění doby k stáru umenšovala; měl za nutné, aby přiměl Lukáše zabývat se Lutherem. Nyní, po Lukášově smrti, ač více než sedmdesátiletý, svěže postřehl, že za jméno a autoritu zesnulého se ukrývá reakce, nebezpečná pro poslání Jednoty. Spisem „O učených“, jak byl dějepisci právem nazván Vavřincův protest, z něhož bohatě čerpal Blahoslav, bojoval Krasnický o právo i povinnost Jednoty pečovatí o svou vzdělanostní úroveň, protože jen tak vpravdě poslouží „podstatě“, o kterou jí musí jít.

Krasnický dokazuje, že už na vzniku Jednoty měli přímou nebo nepřímou účast lidé učení a že jejich vliv na bratrské děje byl i v dalším rozvoji kladný. Přiznává otevřeně, že nepíše jako dějepisec, nýbrž příspěvkem ke zcela určité krizi bratrského pospolitého života, věren lukášovské zásadě: „aby mohla služba k podstatě pomáhati“. Jeho sepsání má však cenu historického svědectví. Opírá se jmenovitě o litomyšlskou ústní tradici bratrskou pro dobu nejstarší, pro současnost pak čerpá Krasnický z vlastních vzpomínek. První část spisu „O učených“ směle zařazuje vznik Jednoty do širší souvislosti evropské reformně humanistické a reformační tradice středověké. Hlavní pozornost zřejmě obrací v polemickém záměru ke skutečnosti, že i mezi vzdělanci, ba právě z jejich řad se ozvaly hlasy pranýřující znevěrnélosti papežské církve apoštolskému odkazu. Vytrvalost volání po nápravě dokládá jmény některých probuzených scholastiků, kazatelů a biblistů (Robert Grossetête, Bernard z Clairvaux, Petrarca, Savonarola, Milič z Kroměříže, Matěj z Janova), sleduje podle zpráv Martina Lupáče bouři o spisy Jana Viklefa v Praze a připomíná činnost Husovu, Jakoubka ze Stříbra, Václava z Dráchova i Jana z Příbramě (aspoň v prvním období jeho spisovatelství), hovoří o Rokycanovi i o Chelčickém. Velkou tu galerii myslitelů předvádí na posílení these, kterou vyslovil při jménu Viklefově, že vědecké myšlení logické jest „pravé přirozené umění“, jímž neradno pohrdat při hledání pravdy, i když ho může býti zneužito. Touto thesý podává Krasnický již ruku Blahoslavovi, jenž se jí chopí ve své Filípice. Odtud teprve přechází Vavřinec k vyličení vzniku Jednoty odpovědným úsilím lidí prostých a školsky neučených. Než i tu ukazuje, podává cenné charakteristiky zakladatelů Jednoty, jak mnoho bylo mezi nimi lidí samoucky vzdělaných až k odbornosti a jak s přibývajícím lety k nim přistupovali Bratří, kteří svým i universitním školením Jednotě mnohonásobně prospěli. Vyprávění o tísni Jednoty za pronásledování krále Jiřího z Poděbrad, i když místy zmatené a překlenující rozpory v ústním podání některým dohadem, prostupuje Krasnický mlčky svým přesvědčením o ideové souvislosti Bratří s tábory, jež sdílel s Bratrem Lukášem. I po slovesné stránce je pozoruhodně vyličené běženeckého života Bratří, skrývajících se po lesích a skalních útočištích, a navíc prozrazuje Vavřincovu souřadivost s tradicí bratrské „sprostnosti“, pokud ovšem nevyučovala inteligenci. Příkladem žádoucího souladu „sprostnosti“, to jest křesťanské opravdovosti a upřímnosti, a vzdělanosti je Krasnickému Jan Kle-

novský spolu se skupinou pokrokových Bratří druhé generace, k níž počítá Prokopa z Jindřichova Hradce, Jana Vilémka Táborského a mistra Havla ze Žatce. Spoluprací Klenovského s mistrem Havlem vznikla první bratrská škola laická v Brandýse nad Orlicí, podniknutí, jež Vavřinec staví za vzor. Jestliže už první pokolení Bratří nepracovalo bez souvislosti s předcházející středověkou osvětou, jak se Krasnický pokusil ozřejmit hned z kraje svého spisu, tím spíše zdůrazňuje a vlastní zkušeností dokládá kulturní dotyk druhé bratrské generace s „postranními pomocníky a přáteli“ Jednoty z řad české husitské inteligence. Zdá se, že tu má Krasnický na mysli uvědomělé úsilí velké stránky v Jednotě o radikalizaci církve podobojí, které se po nějaký čas těšilo nadějí na úspěch. Mohlo se dovolávat dávných bratrských sympatií, které osvědčoval husitsky pádný druh Rokycanův Martin Lupáč, pro náš názor, jak napsal Zdeněk Nejedlý (v Ottově Slovníku naučném), „ze všech husitských theologů nejmodernější, bohužel však ze všech nejméně známý“. Osobnosti pražského utrakvismu, s nimiž mohla Jednota aspoň na čas počítat, byli vesměs lidé vzdělaní a literárně činní a Krasnický se se všemi, stejně jako i Lukáš, znal osobně. Patřili mezi ně právník a humanista Viktorin Kornel ze Všehrd, nejméně vlivný universitní mistr, kronikář Nového Města Pražského Matouš z Chrudimě i dva z opatů slovanského kláštera v Emauzích a svým způsobem i Albrecht Rendl z Oušavy, stále ještě nedovysvětlená postava státníka jagellonského období.

Naznačený obsah první části sepsání *O učených* má tedy jasnou tendenci: ukázat, že neobstojí názor, podle něhož se stav Jednoty zhoršil od chvíle, kdy v ní nabyli převahy vzdělanci. Věcně se shoduje s Krasnického *Sepsáním o tom, co se dalo předeslých let mezi Římány a Čechy* (jako součást traktátu *O svátosti těla a krve* z roku 1525 vydal Jaroslav Goll v ČČM 1878) a vypisuje příběhy Bratří před vstupem Krasnického do Jednoty.

V druhé části pamětního spisu *O učených* jde Krasnickému v roce 1530 o přítomnou orientaci ve vedení Jednoty a o jeho ústavní povahu ve smyslu bratrských zásad církevních. Míří k důkazu, že Jan Roh byl neprávem vyloučen z funkce spolustaršího při Martinu Škodovi. Přípravuje si k tomu cestu historickým výkladem o zřízení bratrského kněžského řádu roku 1467 ve Lhotě u Rychnova nad Kněžnou, kde byla hledána Boží vůle prostřednictvím losu, a barvitým vylíčením bohoslovné a praktické krise Jednoty v osmdesátých a devadesátých letech 15. století, krise, jež poskytla spisovateli pěkný důkaz bezradnosti neučených. Dnešní čtenář snadno vyčte z historicky cenných zpráv Vyvřincových i hospodářské pozadí vnitřních bratrských sporů za měnicí se společenské stavby Jednoty, která z venkova proniká do měst, a jejíž druhá pokolení nabývá tak převážně měštanského charakteru. Mluví o podnikavém měštanském živlu mezi Bratřimi, živícího se řemeslem a drobným obchodem a poznenáhlu i službou v městských úřadech správních, je v Krasnického vyprávění lito-myšlský mydlář Filip. Věcně ukazuje na společenskou proměnu Jednoty a na nesplnitelnost požadavku naprosté ústrannosti od života veřejného, jak jej první Bratří slyšeli z díla Chelčického. Vlekou krizi sleduje Krasnický v jejím vyvrcholení na brandýském synodu Jednoty z r. 1490 a na rychnovské schůzi z r. 1494, a to tak, že si všimá, ponechává stranou sociální kořen problému, jak právě „učení“ osvědčili pravou „sprostnost“ svou vůlí ověřit nosnost bratrského obecnství v samém středu života, uprostřed nových poměrů a vztahů. Doprovodiv čtenáře až na práh doby Lukáše Pražského, kterou stručně charakterisoval jejím učitelským a výchovným úsilím a využitím knihy a knižtisku, Krasnický rovnou mluví do situace, jak se vytvořila Lukášovou smrtí a nástupnictvím Škodovým. Varuje před tím, aby falešná sprostnost se ne-

stala zástěrou zpátečnického tmářství: „To sobě schovejte sprostní, což máte za sprostnost a neučení za zjevení Boží, tomu rozumějice, že všemi obyčejí, kteréž za moudré a za učené měli, všudy je převyšovali učení a moudří v sprostnosti!“

„Byl-li Škoda obrácen zpět v minulost, staříčkův Krasnický, jako kdysi za velikých sporů před více než 30 lety, měl smysl pro potřeby života i jeho vývoje přes to, že i on v další tradici bratrské žil též jako staré prostnosti milovník, avšak zároveň s význačným přídatkem, že byl muž rozumný, bakalář a člověk učený, a proto jeho mínění mohlo najíti ohlas u mladších, z nichž Jan Augusta právě roku 1529 v Brandýse byl přijat za jáhna, aby se již roku 1531 stal knězem a roku 1532 s jinými vrstevníky členem úzké rady a hned též biskupem. Škodovi bylo zápasiti s rostoucí oposicí, jež nechtěla se dát vázati přílišnými ohledy na staré tradice Jednoty, zvláště v poměru k luterství a jež dovedla si vymoci i vstup do úzké rady. O jejím zájmu také o lepší vzdělání svědčí důraz, jaký kladla nejen na přípravu dorostu kněžského, nýbrž i těch, kdo již v Jednotě nějaký úřad měli, nevyjímajíc ani nejvyšší správu Jednoty“ (R. Urbánek v uv. díle str. 49—50).

Krasnického spis *O učených* je první výslovnou obranou vzdělání v Jednotě a zároveň jedno z prvních soustavných vypsání nejstarších dějin Bratří. Dobrou jeho polovinu převzal Blahoslav do svého dílka *O původu Jednoty bratrské* a jeho ústřední thesi rozvedl a zároveň vyostřil ve své Filipice. Dlouho byl znám pouze z úryvků obsažených v Jafetově Hlase strážného a ze zmínky Blahoslavovy, který jej nazývá „O původu bratrské Jednoty“.

| Ve jméno Boží, amen.

Já Vavřinec Krasnický oznamuji umysl svůj, že jiného nemíním prvotně, než aby Bůh a vůle jeho znám byl, zvláště při spasení obecném, a tak pro dobrý konec.

Také i některé příčiny překážky činící hnuly mysl mou, aby ty příčiny některých dobré vůle nemeškaly k pravdě spasitelné dostihnouti. Neb sem slychal a ještě slychám i vídám, kterak někteří vzbuzovali a vzbuzují nepokoj při Jednotě bratrské a až dosavad nepřestávají, dovodíce starými, že při Bratřích jinak bylo a jak tehdy Jednota bratrská dobře stála, dokud zprostnými a neučeny se zpravovala, ale jakž moudří a učení se do Jednoty bratrské dostali, jinak se změnili, zvláště při mravném životu a některých ceremoniích. A to se dělalo a dělá a mluvilo až i podnes, jedni po druhých se vzbuzujíce, nic místně nevědouce, ani počátku znajíce. Protož z těch z kterýchžkoli příčin jiných vidělo mi se tímto psáním oznámiti, pokud ještě paměť má ztačí, co sem sám slychal i vídal od starých Bratří i při mnohém skutečně býval, aby upřími a dověrní Bratří nedali sobě překaziti a nepokoje činiti.

Toto oznamuji, že pořádku mírného, co se kterého léta dělalo, které osoby kterého času, léta neb stránky roku přicházely do Jednoty, ano i mezi těmi, kteří římskou církev poznali, a jak sou ji odkrývali, těch i jiných pořádkův nebudu zachovávat proto, neb všechno se děje pro konec pravý a spravedlivý a pro

jiné příčiny, aby mohla služba k podstatě pomáhati a posluhovati. A také v pl |
né paměti toho všeho nemám, a zdá se, že není toho pilná potřeba.

Nejprvé dotknu krátce, co bývalo prvé, než Bratří shromáždění učinili, a
z toho pořádku až k Bratřím se vztahovalo, co sem slýchal i doktorské některé
spisy čítal: Že sou bývali v římské církvi lidé a osoby některé, a ještě mohou býti,
bohabojící, zprotní i učení, učení pohanského a z přirozeného vtipu naučivše
se a nadto ovšem křesťanského došedše, v Písmích svatých jsouce vyučení, z bo-
hatých i chudých etc., ješto poznávali zavedení církve svaté v císařství římském
od pravdy víry spasitelné. A když který se zjevil, musil utrpěti.

Jakož byl Robertus biskup koleatus, pán Linconiensis, takto mluvil: „Pas-
týřové duchovní sou příčina porušení víry a života křesťanského a tak sou příčina
nevěry, odřezání, kacířství a hane | bného obcování po všem světě; a jiných
zlostí by do sebe neměli, ale že nekází Čtení svatého, jsou Antikristové, sataná-
šové proměnění v anjela světlosti, lotří a zloději, morděři ovcí a zrádci, činíce
z domu, to jest z církve svaté, peleš lotrovskou etc.“ A doleji: „Toho všeho i ji-
ného zlého příčina, studnice a počátek jest tento: dvůr aneb stolice římská.“ To
ten.

Opět Bernart Super Cantica I dí takto: „Bojte se kněží, lekejte se služeb-
níci církve, kteřížto v zemích, jimiž vládou, tak nešlechetně se nesou, že na ob-
rocích, kteříž by měli ztačiti, nemajíce dosti, zbytky, kterýmiž by chudí měli
pozdvihováni býti, nevěrně a svatokrádežně zadržují a v požívání své pýchy a
smilství živnosti chudých nestýdí se obracovati, v tom dvojí nepravostí hřešice,
i že cizí rozchvacují a že svatých věcí v svých marnostech a mrzkostech zle po-
žívají. Protož drží je pýcha, aby se nepokořili ku pokání, ale byli zatracení s dáb-
lem i s anjely jeho.“ To | ten. A jinde Ad Eugenium: „Plná jest pyšníkův cír-
kev, i není, kdo by v milosti měl činy i zprávy její, tak že neméně jest než peleš
lotrovskou v svých loupežích.“

Item František Petrarcha napsal bez titule dvadeceti epištol divných, do-
vodě jistými důvody, že jest církev římská ta kurva okrášlená zlatem, napájející
a trávící krále zemské a všecky národy, a že napsáno na čele jejím, že jest pravý
Babylon západní, ač malý v ohradě, ale veliký v nepravostech a mrzkostech etc.

Item za našich časů byl v Florenci doktor {Hieronimus} Savonerolla (<!),
kterýž dovedl na papeže, císaři, králům etc. posílal, že není pravý pastýř ovcí
Kristových, ani jeho náměstek, ani také svatého Petra. Toho papež kázal obě-
siti na ryňku na třech křížích samotřetího a potom spáliti. Bratr Lukáš tam teh-
dáž byl s Iohannesem téměř za pět nedělí na lékařství a koupili několikery knížky
jeho.

Item Mistr Milič, Čech dávní, kněz | nábožný a učený, ten v sobě veliké
myšlení a nucení míval, aby šel do Říma a svědčil, že již Antikrist ve vsí moci
přišel. A on se modlíval i s postem, jest-li to myšlení a vnuknutí od Boha, aby rá-

čil oznámiti skrze kohokoli jiného hodnějšího, a když toho nemohl zbýti, musel
jíti do Říma a na dveřích psal: „Antikrist jest již v církvi!“ Jakož o něm to
svědectví napsal mistr Jakoubek, že hodné jest jemu věřiti pro jeho svatý život.

Item mistr Matěj Pařížský, kanovník na hradě pražském, kterýž leží na
hradě — kanovníci před kolikasi lety uřezali několik řádků epitaphium nad jeho
hrobem —, napsal dvoje knihy nemalé o samém Antikristu, kteréž přeložil z ja-
zyku latinského do českého pan Jan Zaječický, a já některé kousky vypsals sem
z těch knih.

Item v Anglickém království byl Jan {Vikleff}, doktor evangelického
učení. Ten mnoho knih napsal, jedny De veritate sacrae Scripturae, Dialogum
de veritate | et ostentatione, item Trialogum per modum Magistri Sententia-
rum, quatuor libros, item Contra omnes regulas et leges monachorum, také
o Antikristu, že ty věci nejsou z Boha. Toho Jana po smrti konstanské koncilium,
t. sněm, odsoudili za kacíře, a možné-li, aby z hrobu vyjmouce zpálili a do vody
popel vsypali. A když jeho knihy přineseny do Čech do učení kolleátského do
Prahy, toho času velmi mocného, v počtu velikém, tu sou je mnozí prepisovali
studenti, bakaláři, mistři a jiní mnozí. Jedni je haněli a druzí chválili, neb i logi-
kářským během Písma přivodil, neb jest samo v sobě pravé přirozené umění,
rozeznati můž pravdu od falše, a také může požití toho umění ke zlému jako se-
kery a čehožkoli jiného. I přemáhali ti, kdož je obdivovali, onyno, kdož sou je
haněli a nemohli toho v hádání a v učení zastaviti.

Tehdy naveden jsa jiný biskup z rodu Rožmberských, pouhý leik, jsa | vo-
len na úřad arcibiskupství pražského, a teprv jsa arcibiskupem učil se abecedě,
ten naveden jsa, kázal sebrati, což mohl nejvíce těch kněh, spálil je na Malé
Straně v Praze. Eneas Pius papež píše, že na dvě stě bylo těch knih velmi pěkně
připravených. A o tom byla nějaká píseň v některém verši: „Arcibiskup Zbyněk
Abeceda spálil knihy, co v nich psáno nic nevěda.“ Z toho pak div veliký sku-
tečný stal se, takže odváživše se kolleati, sebralo se jich na některé sto kollejatův
katedrálů, t. písařů, synů městských a kumpanův, zůřivosti hnutí jsouce, při-
pravivše káru, vsadili na ni nevěstku krásně připravenou (aneb raději žáka, ja-
kož Lupáč píše) v tom rouše, a na karách vůkol navěseli bullí, listů papežských,
kardinálských a prelátských, i vozili po Praze tu káru křičíce a nevěstka laho-
dila umílející se k lidem a žehnající. A přivezše se na Nové Město, pod prané-
řem zpálili tu káru a s tě | mi se všemi listy i s velikými pečetmi na potupu arci-
biskupu a prelátům. Veliký kněz Martin to pokládá za veliký div. Nebo král
Václav na dvoře svém v majestátu na Zderaze na Novém Městě bydlel, arci-
biskup se všemi kanovníky na hradě svatého Václava, patriarcha na Vyšehradě,
purgmistr s konšely v moci úředné na rathouze Starého Města, též na Novém
Městě na druhém rathouze, až i na třetím Malé Strany. Též Čechové v řemes-
lích, obec veliká universitas, to jest učení kollijatské, u velikém množství a moci

silné, ješto jim všecka Praha nemohla odolati. Jakž potom Rokycan na kázání mluvil: Co nyní na všecku Prahu prodávají masa, to na samy studenty a kolleaty tolik prodávali. Toto pak stalo se mezi těmi všemi mocmi bez překážky a tak zmizelo, ale v sobě vřelo, okolo léta 1410.

105 A v tom mistr Jan z Husince kázal v Betlémě a zpisoval traktát o církvi svatě, dovodě na prelátův hříchův, nejvíce pejchy a lakomé žádosti, smilství a že to nesluší na ně. A to jim hlavou strčilo. Po několika letech, jako toho času skoro, pro něho šlo drahně tisíců jednoho dne z Prahy do jiných zemí, když král Václav dal Čechům tři hlasy a všem jiným národům toliko jeden, rovně nazpátek jiní
110 prv měli tři hlasy a Čechové toliko jeden.

Item mistr Jakoubek, tovaryš Husův, ten napsal traktát o Antikristu příjemný, veda mistra Miliče i Písma přivodě, také traktát o těle Božím příjemný, bera pomoc z Mistra Matěje Pařížského, proti nimž táboři odvodili a je za bludné položili.

115 A jiní mnozí byli, jako mistr Drahevec, Kaniše, Příbram, kteréhož přivodí mistr Václav Koranda takto: „Mistr Jan Příbram in libro argumentorum diversorum, quem dedit consilibus Antiquae Civitatis Pragensis, dicit: Církev římská, dopouště | jící v sobě tak mnohých a bez čísla zjevných kurevství proti Božimu přikázání, jest hříšnice nejmrtutější, vydávajíc z sebe do jiných krajín
120 nečistotu a smilství, hříchy nejsmrtutější. Onať jest, jakož někteří praví, ta žena, kterouž viděl svatý Jan v Zjevení, máte všeho smilství a ohavnosti a hříšnice zjevná, vydávající vůkol příklady nešlechtné, pohoršení ourážčivá a semena všech nepravostí, takže kdož tam přicházejí ze všeho světa, a vidouce takové
125 zlé bez studu od velikých i malých, učených i neučených, odcházejíce nakažují všecky krajiny, a jakož tam jsouce viděli ne tak učených a svatých kuběnářstva a kurevství, za nic nemajíce, takž po všem světě ten jedovatý obyčej uvožují, až potom se všemi takovými dostanou se do pekla.“ To ten.

Ač toho mnohem více jest doktor Matěj doplnil a Mistr Jan z Rokycan, kněz a volený arcibiskup | byl od český strany pod kalichem, ten psal i kázal
130 v Tejně u Matky Boží za mladého krále a na jeho kázání bývalo množství lidí učených, kolleatův, žákův, i neučených, popisující jeho kázání, a on někdy opětoval Písma, aby postihnouti mohli. Přidál k prvním doktorům na římskou církev, že jest holý Antikrist, vtělený ďábel, vrch pekelný, křivé lučiče, sliny rouhání, hřích více než proti Duchu svatému. Ten o zavedení církve mnoho vypravoval, příklady přivodě o velikém městě vypáleném, ssutém, pustém, dřívím a rákosím porostlém, až se tam zrodila lita zvěř. Kdo by chtěl to město zase vystavěti, co má prvě počínati, rumovati-li či-li tu zvěř vypléniti drápavou a koušavou etc. Takť se jest přihodilo tomu městu krásnému, církvi svatě.

140 Též příklad v korábu na moři bouřlivém, když by marináři a plavci na něm se svadili tak, | až by se i bili, v jakém nebezpečensví ti lidé byli by, tolik

jest přišlo v církvi svatě, aby kněží plavci rozdvojili se aneb roztrojili, a více kážíce jedni na druhé a lidu ponoukajíce k bitvě, třebaš jedné víry vojsko císařské a uherské, kaplané v staních mše sloužíce, vobraň vojskou stavějíce v naději vítězství a posilňující každý svých, a co od samé hlavy, totiž od papeže, cruciaty s kříží s kladbou vydávajíce na ovce své, aby jedni druhé zmordovali a třebaš
145 zahladili.

Tyto mnohé a jiné věci slýchajíce, někteří sstrašili se a zhrozili, žádostiví souce spasení býti a zatracení ujiti a jemu se, totiž Rokycanovi, jako poručili a přikázali a v čelednost vešli a s ním mluvení mívali, kdež mnoho o zavedení vypravoval řka: Co mníte, že sou toto praví křesťané? Ba, zhola pohané v vodě
150 omáčení. Jako onenno malovaný | Petr daleko jest od svatého Petra, jako jest v nebi, však ve lži a v bludu se křtí i svátostí všech ve lži a v bludu požívá lid a jsou jim svátosti most do horoucího pekla.

A mezi tím těm, kteříž se ho přidrželi, ukázal, aby sobě čtli knihy Petra Chelčického, velikého mudrce, jehož on sám požíval v kázáních i v jiných potřebách, neb mu psal řka: Nepochybuj se tvé umění, udeřim-liť zhloupa jako
155 sedlák palicí etc. A Bratří, kteříž se ho přidrželi, poděkovali mu z toho, že teprva poznali zavedení světleji z jeho knih. A když mladý král umřel, již se nebál smrti jako prvě, a ti Bratří, kteříž se ho přidrželi, napomínali ho, aby v tom zavedení, kterých poznali a o němž kázal, nestál, ale z něho vyšel. A on řekl: Není snadné.
160 Však by všecko jako zevrub obrátiti musil, a někdy se na ně okřikl: Tak-li hned chcete míti všecko pojednou? A oni | se potom jemu opověděli, že my v tom nesmíme státi, v takovém nebezpečensví, co si důvodně zhaněl a dovodil i oznámil. I odstoupili od něho, kteříž se v té hromádce drželi pospolu, učení i neučení a sprostní, jako byl Bratr Řehoř krejčí, zemanského stavu a řádu, Matěj
165 mladý z Kunvaldu, Eliáš mlynář a jiný z učených Halar bakalář, Jíra Pětikostelecký, učený a moudrý, Veliký Vít a jiní latiníci jako Tuma Přeloučský, potom Jíra bakalář z Jindřichova Hradce. Tuma Přeloučský, školní žák, ten se vycvičil u Bratří mezi učenými, že doktory rád četl a vykládal, zvláště Mikuláše Liru na biblí, kterýž někdy Žid byl a potom křesťanem učiněn. Odkudž Tuma z toho
170 doktora přehádal holešovského faráře před panem Albrechtem Holešovským co se přijímání dotýče pod obojí způsobou, i druhého lipenského faráře, vzav při na se Šimona Hranického, a to chytrého a učeného toho li | penského, jakož
175 jich odpory psané, drahný svazek, někteří Bratří mají.

I počal se těm Bratřím protiviti Rokycan i jímati je a do vězení dávatí
175 skrze krále Jiřího. V Praze i na Poděbradech v svém zámku Mikuláše Biskupa, Vavřince a pana Kamerdu, ty jest zmořil u věži. Snad se mstil, že mu hanbu učinili u Hory Kutnách v hádání o těle Božím etc. Pánať jest jakýs mnich vysvobodil a vyvedl z věže, a jsa Bratrem, umřel v Litomyšli u Duchala na Valích. Některé vězel v Praze několik let na rathouse, jako Matěje Dolanského, jiné ně-
180

185 které mučiti kázal, jako Bratra Řehoře a koleaty a musili odvolávati a cedule čísti v kostele. A Bratr Řehoř byl na škřipci umdlen a někteří zůstali tam, a zvláště Jíra Pětikostelský posnídav, i nechtěl oběda čekati. Potom sem s ním sám mluvil v Litomyšli a s Koninkou, táže se na původ etc. Ale Bratr Řehoř s jinými

190 Rokycan se také rozhněval na ně a pod pečeti konsistořskou list poslal i do Moravy, aby jíмали bludné pikharty. A musili se pokrývati v lesích po horách za dvě neděle, druhdy bývající tam, nabravše s sebou chleba a nějaké potraviny. A tam mívali vodu čistou, často se modlivali, až některým z kolen krev tekla a přejštla, a sedíce okolo uhlí čtli sobě Zákon, v noci napálili uhlí, aby se ve dne dýmlem neprozradili. A zsedše z hor pokrývali se v doupatech země jako v pivnicích. A když v zimě bylo, chodíce do vsí neb kdež přátely měli jednou stopou po sněhu a zadní chvojí zamítal po sobě šlepeje, aby nebylo znáti, kdo jest šel,

195 zvěř-li či-li člověk. Tak uzko bývalo. A když se pomalu rozmáhali a přibývalo jich, | zemanských i kněží některých, jako farář žamberský Michal, kterýž jim posluhoval svátostí těla Božího, zanechav některých ceremonií, a Rokycan ho kázal jíti a na mostském hradě u věži seděl, zdá mi se, půldruhého léta či půl třetího, též hradecký farář Vít pod svou pečeti list napsal i do Moravy, oznamuje všem panům, paním, zemanům, měšťanům, sedlákům, pastýřům, pastuškám, žádaje, aby vždy svým panům na ně žalovali a s nimi neobcovali v ničemž, ani do lázní chodili, a že menší zlé bylo by, aby všechna země popelem ležela, nežli by tito urvalí bratříkové měli svobodu. A Korbez farář boleslavský pomáhal mu toho všeho, přived nějakého

200 Ležku, kterýž v kostele odvolával, že byl mezi bratříky svatým Janem. Ten list s peč<et>í Víta já sem měl v rukou. A ten Ležka potom pokáním jsa hnut, zase odvolal, že byl kněžími naveden tak svědčiti na | Bratří. A ty cedule jedny proti druhým Bratr Lukáš má přepsané a zdá mi se, že bych i já měl. Dále Pán Bůh přidával sprostných, neučených i moudrých a učených jako

210 Prokopa bakaláře, jistě moudrého a rozumného člověka, o němž napřed, ješto na něm všechna Jednota přestávala, zvlášť o moci světa a přísaze z doktorů a spisů jich napsal, také o víře, o lásce a o naději a na některé jiné kousky, i o dobré vůli. Ty knížky příjemné byly mnohým, až je panna Marta králi Vladislavovi do Uher poslala nadějící se, že je hned přijme a oblíbí jako ona. A král poručil

215 Augustinovi doktoru odpověď dáti panně Martě i Bratřím na jich Apologii krátkou a Augustin obě uhaněl na nejvyšší a panně Martě nadal čertových šenkéřek etc. A Bratří mu zase odepsali důležitě. Dále přidával prvé i potom Jana Klenovského, Jana faráře tábořského, kterýž byl u Bratří knězem jejich | jako Bratr Michal, farář žamberský. Item

220 Tuma písař, latiník dobrý a trochu lékař, jakož já jeho knihy mám Pandekt

i jeho rukú psání, ten doma i do jiných zemí procházel, jako do Uher a dále, hledaje lidí bojících se Boha právě, jakož tak Bratří posílali do jiných krajín i doma v svých zemích, totiž v Čechách a v Moravě. I našel ten Tuma nějaké bratří, ješto slouli pavlikánové, pravíce se učení míti od svatého Pavla, jichž předkové se křtí, když v nemoci kdo blížek smrti jest, aby po křtu čistý a svatý umřel a beze všech hříchů byl, poněvadž na odpustění hříchův křest se děje. Kdož pak po křtu z nemoci povstal a pohojil se a hříchové se obnovili, a zvláště zákon hřícha svého nenechal, došel psích hodův opět.

Jindřich, vikar Vilémkův, spolu vyšla z Tábora na ukrátku, jakož ten Jindřich byl učenější než farář Vilémek, a u Bratří Jan Tá | borský sloul. Item Bratr Ambrož latiník, ten řízen na úrad biskupský a měl kázání Rokycanova. Item Vojtěch, učený jistě kolleát, ten vyloudil Bratra Lukáše s sebou mezi Bratří a Lukáš bratra svého Jana lékaře, až i mne Vavřince, všickni bakaláři a kolleati, i mistra Havla uloudili sme. A pro něho Bratří, prvotně Klenovský, udělali tu stranu domu v Brandejse, jako nyní zbor bývá, aby byla kollej k učení bratrskému od mistra Havla. Item Methudius Strachota pán, opustiv tvrz svou na Vorlici, pro bratrství byl v chudobě a byl u pana Zdeňka na Novém Hradě za písaře a potom mu dopomoženo k mlýnu v Chrasti, jistě člověk moudrý a rozumný v božských věcech, jakž jeho napsání hotové jest; pravil, že mu jako v nějakém blesku zjeveno, o čemž Bratří ten čas největší péči a pilnost vedli, na čem by prvotně a místně spasení záleželo, a až | podnes v tom sou, a on o témž podobně vypravil při spasení duší. Item Václav písař v Rychnově, kterýž u krále Matyáše na službě byl, latiník dobrý, ten doktora, vyhledavače kacírské nepravosti, poslaného od papeže na Moravu, když spolu se sešli v jedné světnici, uhádal a přemohl až do mlčení; když mu doktor neuměl odpovídati, hněvaje se haněl Václava, až mu řekl: Tys horší nežli čert. A Václav odpověděl: Tu si selhal v svou hlavu a hned toho dovedu: Dábel hřeší od počátku světa, ale já od padesáti let; protož nepravě smíš křivdu svědčiti, že bych byl horší než čert etc. Také u soudu zemského dovedl při za pravou, až se všichni divili, i soudcové. S námi také stál v Praze před mistry, kdež o krkošku běželo po upálení šesti Bratrů, a Pán Bůh, jakž ráčil, vysvobodil. Item Izaiáš u pana Jestřebského, latiník, do ma | lé hromádky vsazen, také stál s námi v Praze. Item Jan Jestřebský, též Turnovský, latiník, mnohou pomoc činil Bratřím.

Postranní pak bývali pomocníci a přátelé dobří, s nimiž se Bratří radívali, jako kněz Martin Lupáč, suffragan Rokycanů, item jiný Němec, kněz, také Martin, učený, u nichž Bratří pomoci hledali. Opat opět slovanský, u něhož sme bývali s Bratrem Lukášem v Slovanech v Praze, také ceduli jemu poslali Bratří, žádající za pomoc. A před ním byl opat Ondřej, jistě učený, kterýž z vězení kněžského ušel; ten napsal traktát latině o těle Božím panu Vaňkovi Valečovskému, jsa úředníkem u císaře Zigmunda a u králů českých; ten Bratrem byl

a mezi Bratřími až do smrti zůstal. Item dvě mistři pražská, mistr Jakub Stříbrský a mistr Viktorin sprvu i mně radil a pomáhal k Bratřím, t. Viktorin potom | pánem učiněn a v Brandejsu chtěl roli kupovati a živiti se, naposledy učinil se nepřitelem bratrským pro Rendle, že v soudu zemském přemožen o Boleslav i o Brandejs. Ten sprvu chválí Bratří i s doktorem lékařem Hátiným synem; oba tam zůstali. Druhý, t. mistr Jakub Stříbrský, u veliké koleji toho času byl za staršího, učil se i jiné pohanskému umění, t. o přirození všech věcí, skrze něž mnozí bez víry dohrabali se až k Bohu, jakož psáno, že od velikosti stvoření byl by Stvořitel poznán. A svatý Pavel též dotýče toho k Římanům v epistoletce řka: „Bůh zajisté jim oznámil; nebo nevidělné věci jeho od stvoření světa skrze ty, kteréž učiněny jsou srozumělé, spatřivny bývají, věčná také jeho moc a božství etc.“ Těm se vyučil počátkům, potom a mezitím oddal se ku Písmům svatým, z nichž i víry nabýval a jiné spisy doktorů křesťanských četl a zvlá | ště Jana doktora evangelika v Englickém království, a byl dokonalý přítel bratrský, jakož sme s Janem Táborským mluvili s ním na Jestřebí a na Boleslavi a oznámil nám, že mu všecko množství kněží a kolleatů svěřili knih udělaných na odsudek bratrský o desíti artikulích, i žádali sme ho, aby dal je nám přepsati aneb půjčil, a tak učinil v Praze; kteréhož po smrti ohlásili za pikharta.

Opět byl Matouš bakalář, notarius a katedral in Laudae collegio u Betléma, a ten mi také napomáhal k Bratřím, chvále je. Všickni ti tři tam zemřeli.

A těmi učenými latiníky, kteříž v Jednotě byli Bratřími, Pán Bůh řídil a zpravoval Jednotu spolu s sprostnými a neučenými a všickni byli zavazováni ku poslušenství Bratru Matějovi biskupu podobně jako římská církev k papeži se zavazuje, neb byl u veliké vážnosti ode všech v Jednotě.

| Ještě se navrátím k předku a původu úřadu kněžského neb biskupského, jak se jest dalo neb dělalo, když Bratří neměli kněží a původu, než Bratr Michal, farář žamberský, nechav některých ceremonií římských, kanonův jich, posluhoval Bratřím. I starali se, byl-li by kde jaký původ apoštolský aneb po nich podle Čtení svatého hledali blízko i daleko a nenalezše, radívali se s rozumnými a moudrymi.

Kněz Martin Lupáč mluvil Bratřím: Vy nikoli nestanete, nebudete-li míti původu kněží z sebe, z vás samých. Pohleďte na předky naše, na města některá jako Tábor, Vodňany, Stříbro, Písek, Klatovy, Domažlice etc. S děly a s puškami jezdíce, připuzovali k večeri Beránka, bludy a hříchy mocí světa kazíce, avšak když neměli původu, kam se obrátili a poděli? Kněží jejich tehdy slouli širkové, když z stáda jejich byli, a potomci jejich obrátili se v kyselý hrozen. Ovšem | vy bez moci nic nezjednáte a potomci po vaší smrti na též přijdou. I odpověděli: Zhřešili-li bychom, kdybychom sobě původ vyzdvihli z sebe? Řekl on: Proti lidem byšće zhřešili, ale proti Bohu nezhrěšíte, a uděláte-li to, rád bych se podíval, jak by to šlo a dělalo se.

Tehdy odváživše se i těch hrdel, radili se dlouhý čas a modlitby s posty ku Pánu Bohu činívali, jest-li jeho svatá vůle, aby oznámil skrze los. I sebralo se jich mužů vybraných na šedesáte neb sedmdesáte do vsi Lhoty blízko Rychnova u hospodáře Duchka a hospodyně sloula Svata a syn jich v Litomyšli Jan Filipův etc. I učinivše Bratří spolu shromáždění napřed modlitby nejednou, vybrali mužů z sebe devět dobrého svědomí, postavili je u prostředku a udělali dvanačte cedulek. Na třech napsali samo to slovíčko „Jest“, a jiných devíti nechali prázdných a každou svinuli jako k pečetení, i vkladli je do | nádoby. A mladenci nic o tom nevědoucímu dali je s tou nádobou a rozkázali, aby bera po jedné cedulce, dával pořád každému na ruku (stojících devíti) stáhnutou od sebe, nezavřítou. I zůstaly tři cedulky nepsané. Tehdy promluvil starší sedě za stolem s jinými staršími k všemu zboru: Bratří milí, teď sme se svěřili Pánu Bohu, jest-li jeho svatá vůle z těchto mužů devíti vyvoliti k úřadu apoštolství na místě Syna svého Pána našeho Ježíše Krista, buď jednoho neb dva aneb i tři aneb žádného, na všem chceme rádi přestati podle vůle jeho. I rozkázali, aby po jednom přistupovali k stolu a každý podal své cedulky. I rozvínovali je i nalezeno, že tři psané dostaly se třem mužům, Bratru Tůmovi Přelouckému, B<ratru> Eliášovi mlynářovi a B<ratru> Matějovi z Kunvaldu, nejmladšímu. A povstavše, poděkovali všickni s radostí Pánu Bohu, poklekše na svá kolena. A vstavše od modlitby a chvály Boží, přijímali je rukou dáním za posly od Boha dané i přiřkli jim poddanost a poslušenství jako poslům Božím na místě Pána Krista, jako by sám osobně byl viditedlně. A myslili, který by první místo měl míti a jiná dva po něm. A že drahá práce byla v tom jednání, řekl Bratr Řehoř: Zanechejme nyní, ale podpočiňte a posilňte se.

Potom pak to řídili, nebyl sem v tom zpraven, losem-li opět, mezi těmi třmi, či jak jinak, než přišlo na B. Matěje nejmladšího. A když se stalo, tehdy Bratr Řehoř pověděl, že věděl ve spání osobu Bratra Matějovu k tomu místu volenou. A tak se ten puvod od Boha ukázal a dokonal. Neb psáno, že vůle Boží v losu se ukazuje a oznamuje a losové že se dávají v lůno a Bůh je zpravuje. Jakož i apoštolé skrze los Matěje apoštola voleného přijali na místo, z něhož vypadl Jidáš. A mnoho se pokládá v Písmích svatých, že sou | hledávali vůle Boží skrze los. Ano i pohané na bárce neb v korábu, nevědouce proč taková veliká bouře na moři se děje, a Jonáš spal, vzbudili ho, aby se modlil Bohu; i metali losy, aby zvěděli, kdo vinen tou bouřkou. I spadl los na Jonáše Žida, kterýž utekl od tváří Boží, aby se zkrýl. I tázali se ho: Kdo si a z kterého lidu? Co si zlého učinil? Pověz nám! Odpověděl Jonáš: Já sem Žid, ctím anebo klaním se Bohu nebeskému. Než že sem neuposlechl Pána Boha svého, kterýž vládne mořem i všemi věcmi, protož pro mne se stala tato bouře. I radili se: Co máme pak s tebou dělati? Odpověděl: Vrzte mne do moře a přestanet bouře. A tak se stalo.

A tak těmi Bratřimi učenými, kteříž v Jednotě byli, i neučenými Pán zpravoval a řídil Jednotu. A všickni bývali zavazováni Bratru Matějovi biskupu, neb byl u veliké vážnosti ode všech v Jednotě, jakž se nahoře píše. | Ale Bratr Matěj měl výstrahu od Bratra Řehoře, aby moudré a učené měli na péči, aby skrze ně nepřišla zkáza víry a lásky etc. jako na římské. Když pak některé věci nikoli státi nemohly, kteréž za pravé přijali z Petra Chelčického, a zvláště o moci mečov³⁴⁵é a o přísaze a o ctnostech, a z mnohých jiných buď doktorův, buď přirozených mudrců, též Písma svatá u vysokém smyslu vzatá a opravení člověka, jak se proměnil z starého v nového, byv prvé přirození pyšného lev a již oprav ený jako beránek tichý, byv přirození nečistého, chlipného a již čistého, též lakomého a již štědrého, a opět závistivého, utrhavého, obžerného, ožralého, hněvivého a tak dále, přiměřující k zvěři rozličné, ano se jináč nacházelo a nachází, a kde to opravení stojí a má býti a kde nemožné, i v zemdlení a v pochybování někter³⁵⁵í u | čení vešli. A přidáno od starých v spisích bratrských chvála veliká o kněžích i o biskupu, jací mají býti jednomyslní všickni v pravdách spasitelných, a jestliže by rozdílové mezi nimi byli, již nejsou církví svatou, ale rotou zatracení, jako jest ve všech jednotách, římské, řecké i jinde všady, od takových hodné odstoupiti a s nimi nebýti jako v rotě zatracení vůbec. A Bratr Prokop bakalář ozval se: Bratři milí, já toho nenalézám podlé této chvály v Jednotě Bratrské a důvody těmito vašimi dovodí se, že jste rota zatracení. Nu, nechať sedne váš houf na stolicích a já s některými Bratřimi proti vám. Odpovídejtež, což se budu tázati o některých kusích a artikulích! Ale při tomto pověz ty nejprvé, ukázav na jednoho, kterak ty věříš o těle Božím? Odpovídal, jak věří. Jiného se tázal: Tak-li | ty věříš jako tento? Odpověděl: Ne tak! I vypravoval, jak věří. Na třetího i čtvrtého až na všechny podav, i odpovídali jedni tak, jiní jinak, že se zkřížovali i více nad hvězdu rozdílní byli. A tak srdcem věřili, jakž usty vyznávali. Tedy ukázav psaní bratrské davní buď o opravení člověka, buď o smyslu těch Písem, kdež by takoví rozdílové v které jednotě byli, nejsou církev svatá ani částka její. A protož i z srdce pravím, že já těch řečí zpravití neumím, a jsou-liť pravé, hodnět jest od vás odstoupiti a se jináč opatřiti. A ti, kteříž s ním seděli, odpověděli: Milý Bratře Prokope i s Bratřimi, prosíme všickni, neodstupuj od nás, však chceme rádi poslouchati, jak vy rozkážete při tom i při jiném kusu a při čemkoli. I brali ty věci Bratří starší v soud a rozeznávali je pilně. A zvláště o moci světa s mečem, poněvadž | vsudy, i ve vseh, sázejí Bratři na úřady, rychtáře i konšely a jiné úředníky, a na mezích přísahati musejí, pak-li nebudou chtítí, musejí škody platiti, kteréž by přišly pro jich nevyznání pravdy podlé obyčeje krajiny s potvrzením přísahou. A též na úřady konšelské aneb i jiné nikoli jim toho trpěti nedopouštěli, aby, požívající obce a spolusousedů, s nimi práce utíkali. A Bratr Matěj kázal, aby se do vsí stěhovali, a Filip

mydlář dí: I nechťi krávy mýdla jísti a také tam bývají konšelé ustavováni od pánů i rychtářové. 380

Potom svolali sněm veliký do Brandejsa, všechny, kdo jakou milost měli k Jednotě, jako Liška a Rendl, prvé uloživše modlitby s postem vsudy po krajínách a ceduli napsanou přilepili u dveří na veřejích v těchto slovích: {Theses:} Pokud Bratr má moc míti nad ženou a pokud nic, a též nad | domem svým? 385 19
Též pokud Bratr má moci požívati, pod svrchní mocí jsa, od sebe i k sobě active et passive? K tomu rozumu slova byla. A také: Všemi-li obyčeji Pán přísahu zastavil, aby nikoli žádným během nebylo přísaháno?

I mluvili sou Starší bratří skrze Klenovského: Bratři milí, Bratr Matěj s Bratřimi vznáší na vás na všechny, aby jeden každý vynesl poklad srdce svého, pokud každý muž mohl by požívati moci světské od sebe i k sobě a pokud nic, každý aby pověděl své zdání o tom. I rozkázali, aby ten den oslavili Pánu a s postem modlitby činili a jeden každý volně bez překážky mohl mysliti a potom pověditi a napsané na cedulce dáti ku pomoci Bratru Matějovi s Bratřimi, žeť: My naprosto nevíme, pokud těch věcí požívati a ostříhati a pokud nikoli nemáme. Ať Pán Bůh, skrze kohož ráčí, <oznámí> nám, by pak nejmenšího. A | kteříž umíte psáti, nejprv napiš své zdání a jméno a dej do truhlice, a potom pište těm neumějícím, jakž povědí sami od sebe. Až všickni dadí cedulky a Starší také, i pan Rendl i Liška, krom Bratra Matěje. Ten se bál, aby skrze moc nepřišla na zkázu Jednota. 400

I mluveno mu důležitě, aby na některou stranu se nachýlil o té moci, buď že má býti mezi věrnými, buď že nemá býti nikoli, jakož na počátku tak byli přijali z Petra Chelčického z jeho traktátu. I nesměl sám zůstatí, i povolil také, ale ne z srdce, ale jako šacuňkem, a z cedulí aby sobě pomoc vzali, zvláště obecních. Starší se všickni naklonili k tomu, že má býti požívána mezi věrnými active i passive, zvláště pak z Prokopovy cedule a Jana Táborského a pana Rendle. I zavázali se všickni vůbec, aby žádný neodcházel domů, má-li jaký odpor. Přitom přečtená jest cedule Jana Táborského od Bratra Matěje a Starších bratří: Poněvadž sami neumíte a nevíte, abyšte takto poslouchali. A opět tázání, jest-li kdo, ještě by mu se to nelíbilo, oznam Bratřím, však neběží o hrdlo ani o čest a má to učiniti z dluhu a lásky, však bude laskavě zpraven. 405 20

I přiřkli všickni kromě dvou, Amosa a Kubíka mlynáře. A odšedše domů, napsali Bratru Matějovi traktátec, jak od počátku to za pravé držáno bylo, a teď jste nás zavázali, abychom sebou hnouti nemohli, ježto by Římané takové chytrosti se nedomyslili. I odstoupili od Jednoty, a Bratr Matěj skroušen a mnoho jiných s ním. A rada stará rozumějí, že by nic nezjednali, kdyby chtěli svolení tomu dosti učiniti — a zdá se, že jako s dotazem Božím to bylo zavřino —, ale zrocení by učinili, i poručili to Bratru Matějovi, aby on to zpravoval a řídil, maje za vůli Boží, a sami vysedli z rady a opa <t>řili se jeden každý o svou živ-

420 nost a Bratra Matěje že chtí poslouchati a k němu lid vésti a uka | zovati. A on
to s milostí oblíbil a novou radu sobě ustavil z starých dobrých Bratří. I radí-
vali se druhdy několik neděl s jednou pří a nic nezjednali, až mu i domlouvali
někteří, řkouce: Bratře Matěji, odložil si lidi rozumné a moudré a nás hloupých
nasázels. Dělejš!

425 A mezitím vždy kněží a zpráve zborů na rady běželi o konšely a o pří-
sahy a o jiné úřady, kteréž vzkládali na Bratří v obcech. I stálo to plná tři léta
a něco více, až bylo rozmlouváno mezi některými, aby bylo řečeno Bratru Ma-
tějovi, aby on sám, Bratr Matěj, šel ku pánům neb k úředníkům jich na rathouz
a pověděl jim, že ti lidé, kteréž trápíte a mučíte, páni milí, oniť sou nevinní, a
430 myť sme je tomu naučili; prosíme za ně, propusťte je a my za ně chceme trpěti
etc. Zdá mi se, že nebylo jemu to mluveno, až sobě srozuměl Bratr Matěj, a vida,
ano kněží vracují úřady Bratru Matějovi, neumějíce zpravo | vati lidí, i svolav
zbor do Rychnova, dal se vinen všemu zboru, že skrze něho přišla již škoda a že
dále již neumí zpravovati. A pokutu na se vedl, aby úřad biskupský z něho sňat
435 byl a toliko za prostého kněze zůstal, a pakli i tak nemožné, ale za obecného
Bratra. Tehdy Bratr Jan Táborský hlasitě pověděl: Bratře Matěji, žádáš pro své
neumění vyobcován býti; věz, žeť my dávno nevíme a neumíme. Měli-li by-
chom také ovšem vyobcování býti? Snesme se spolu a pomáhejme sobě! I ne-
chtěli žádný z prvních Starších toho na sebe vzíti a stálo to tak chvíli drahnou.
440 A lidé se k nim obraceli a pomoci žádali i hledali, milost a důvěrnost majíce
k nim. A když nechtěli, my pak mladí domlouvali sme jim, že: Vy těžký počet
Bohu vydati musíte, opustíte-li tento lid mnohý, důvěrný a upřímný, budeť Bůh
z rukou vašich krve jejich vyhledávati. A oni se vymlouvali a pravili, že se před
Bohem | i před svědomím dobře opatřili, poněvadž Bratr Matěj jako za los sobě
445 vzal, povolili, aby on vládl a oni vysedli, že jest tak vůle Boží. Však nepadně
zase vsedli do uzké rady kromě Bratra Tůmy Přeloučského. Ten nikoli nechtěl.

A smlouvali se někteří, aby se ještě někde jednou sešli. I uložili na Moravě
na Přerově u Bratra Tůmy a vždy nějaký konec aby tomu učinili. A Jan Táborský,
byv člověk outlý, hubený a neveliký, místo sebe dal ceduli Bratřím, že což-
450 koli naň vzloží, že chce podniknouti všecko. A též všickni jiní kromě Tůmy. A
my, a zvláště já, řekli: Tak-li chcete na jiné břemena klásti a sami se jich prstem
nedotýkati? Nu v ničem nic. I zbíráme krošny, chtějce jíti přeč. A Starší někte-
rak je oblomí, že také povolí. I soudí nejprve Bratra Matěje nazad zřádu blízko
dveří stojícího, sehnul se, a odejmou od něho nejdůstojnější úřad, totiž podá-
váni pří a | zavírání jich, kamž on rozuměl, a zdálo mu se dobře, by o hrdlo,
455 o statek, o čest, o spasení duší šlo, aby svěře se Bohu a poručení od Jednoty jako
přednímu zprávcí a biskupu etc., a vloží to na Bratra Prokopa bakaláře a Bratr
Matěj aby z úřadu biskupského a kněžského ruce vzkládal na ty, kteréž mu Jed-
nota, a zvláště uzká rada postaví, a ostatek aby hleděl k Bratru Prokopovi; Kle-

novský aby byl zpovědníkem v Čechách i v Moravě a ku pánům, majícím mi- 460
lost, aby přihlídal a s nimi rozmlouval, a což by neuměl, aby k Bratru Prokopovi
zření měl; Jan Táborský v Litomyšli v zboru aby mluvíval, s Klenovským se
radil, jakož přednost mezi Bratřimi několika let drželi; Lukáš aby v Boleslavi
a na Vinařicích aby kázal, a já abych pomocník byl Jednoty, co bych rozuměl,
465 a v zbořích promlouval, Eliáš zpovědníkem na Moravě a s Klenovským se radil.
A | tak o jiných.

I počali teprv svolávati a řídit i zpravovati. A což napsaného a zapečetě-
ného, dali schovati učením a moudří Bratří, jakož na takové Bratr Řehoř nemínil,
an brž velmi jim rád byl, jako Prokopa a jiné. A když Klenovský umřel a Jan
Táborský, prvé Bratr Lukáš vyzdvižen za nejvyššího a drahnou chvíli Jednota 470
jím se zpravovala prvotně. A mnoho spisů za něho naděláno a vytiskováno,
i písniček od něho drahně jako na Čtení a Epištoly a jiné také. A potom napo-
sledy, t. po smrti Bratra Lukáše, stal se opět pořádek některých Bratří vyvolení,
aby přidání byli k Bratru Martinovi. I svolán jest o to zbor do Brandejsa a svo-
lení se stalo, aby, bude-li Bůh chtíti ráčiti, osobu jednu, pak-li dvě, aby z kněží 475
každý napsal na cedulce dvě osoby neb tři. A tři dni napřed to děláno a dány
cedule pod zámek do truhlice, jako by losy dávali a Bůh koho chce aby vybral,
třebas | jednoho. A po třech dnech ohledávány cedule a srovnávány. Některé
ukazovaly netoliko v uzké radě na ty, ale i na jiné v Jednotě, zvláště mezi kně-
žími, dobře-li se pamatuji, nad osm hlasův, neb napsaní více nebylo kromě tří 480
osob, jako na tyto tři: B. Václava, B. Ondřeje a Bratra Jana Domažlického.
I přijali sme od Boha dané posly.

Než při tomto stalo se kvapné povědění bez rady a všeho soudu rozmysl-
ného, ano i losu, t. vůle Boží. Když otázka učiněná, kdo pak mezi těmi třmi bude
první místo držeti při Bratru Martinovi, i pověděl Bratr Martin, že Bratr Vác- 485
lav. I zůstáno mlčečky na tom až podnes. Rozumně toho považte, kterak soud
a zřízení Boží i vůle jeho oznámená, na čež modlitby s postem důvěrně činěny
byly, všecko pomínuto a zanecháno a kvapné povědění bez soudu zůstává, ješto
bázeň se dělá v mysli, aby Bůh nebyl | v tom uražen a zlehčen, ano kdyby to tak
za dobré držáno býti mělo, proč by Bůh a vůle jeho tak nábožně s prací hledána 490
byla a hledán byl, poněvadž lidské ustanovení tolikéž aneb předněji zachovává
se? Ne aby v tom jaká čest neb chvála lidská žádána byla a hledána, byť někdo
důležitější mohl býti, však což Božího jest, to prvotně na svém místě stůj, leč by
opět s radou rozumně předsevzato bylo a proti Bohu nic nebylo, tomu já neod-
pírám. A oznámil sem v Prostějově Bratřím Starším, že bych já důvěrnosti pravé 495
nemohl k tomu míti. Proč Pán Bůh všecky jiné přeskočil více než dvacet stupni,
jakož cedule ukazovaly na jiné, a na tyto tři spadl los, a to rozumně na jednoho,
kterýž i ta dva převyšil třmi hlasy? A tak světle oznámeno, že Jan jest první mezi

třmi a mezi dvěma rovnými opět měl soud a rada činěna býti, který z nich byl by přednější.

| To se mi vidělo oznámiti, a v tom žádné cti a přízně k tomu přidáváje, než Boží vůli, aby napřed a prvotně vážená a hledána byla. A tak z toho k odporům napřed učiněným a k mnohým jiným věcem můž odpovídáno býti. Pak dábel, lstivý chytřec všehosvitný, divná osídla svá léci a mnohé zklamává, že v nich uváznou a z toho se nedobudou, leč sám Bůh vysvobodí je. Kudyť se vloudil do Jednoty Bratrské? Kdež se zdálo, že jest nejpevněji a nejbezpečněji zahrazeno a opatřeno, jako na sprostných a neučených, hloupých, dobrých lidcech založená Jednota; když jako Pán své učedníky prosté vyvolil a jim zjevil všecko a před moudrými a opatrnými skryl, tak tuto před učenými a opatrnými skryl a sprostým a neučeným zjevil — to o sobě srdcem drželi za los Boží Bratr Matěj se všemi téměř, kromě Starších, až u samého na místo padala Jednota Bratrská, poněvadž všickni zprávcu | vé vracovali úřady Bratru Matějovi a on s svou radou nic v tom smyslu nemohl vzdělati. Podobně bylo, kdyby dům ustaven byl na sloupcích; i vybraní byli všickni sloupové a toliko střecha na krovích dčala aneb visela do některého větru a bouře aneb sama sešla, tož konec domu. Tak tuto toliko na scházení do zboru trvalo a sloupu nebo bidla, t. zprávců při potřebných věcech nebylo, a Bratří pravili: Žádná chytrost aneb protiventství nebylo chytřejší nad toto.

To sobě schovejte zprostiti, což máte za sprostnost, a neučení za zjevení Boží, tomu nerozumějice, že všemi obyčejí, kteréž za moudré a za učené měli, všudy je převyšovali učení a moudří v sprostnosti. Jakož se Klénovský některých tázal řka: Kdo jest sprostnější, Bratr-li Matěj či-li já? Téměř každý hned odpřel: Podobno jedno k druhému jako | nebe od země; ty zběhlý v mnohých věcech, ale Bratr Matěj člověk prostý, nezchytralý a řídký jinak držel. Též zase na druhou stranu péče ať jest, aby zase, od čehož vystřiháno, aby dábel nevloudil se v věrné skrze učené a pyšné, věda, že čas krátký má k skonání světa, protož obchází zemi i moře etc.

Již vy, Bratří, vybírejte z tohoto mého napsání, což by se hodilo ku pomoci aneb k výstraze a sneste nepořádné psání, někde i paměť může býti nedozralá, však pro jediný konec vše se dělá, pro spasení a život věčný.

Ač sem dotek v psání své <m> o řízení poslův skrze losy v Jednotě Bratrské, však ještě o témž a totéž vidělo mi se připomenouti tímto opětováním pro pilnější i světlejší srozumění. Známo jest, že rozliční jsou losové, dobří i zlí, jakož v Písmích se ukazuje i jinde. O tom toliko, kterýž se děje při vyvolování osob hodných od | Boha k službě při spasení duší. A to se činilo a činí příkladem apoštolským, nic jiného v tom nehledajice než samé vůle Boží poznání při spasení, aby vůle Boží dobrá a dokonalá skrze los poznána a zvědina byla, neb losové se v lůno mecí, ale Bůh je řídí, poněvadž se Bůh tak schýliti ráčil k lidem, zvláště

upřímým a věrným. Bratří tedy při všech losích vážných od počátku tak se chovali, kromě jednoho posledního Bratra Lukáše, jakož se oznámilo.

První los s velikou vážností a bedlivostí s modlitbami i s postem, s vyptáváním a s radami byl jest činěn při původu poslův ukázaných a daných od Boha na místě poselství Kristova, jakž sem slyšel od těch, na kteréž los přišel a padl. Kdež tři Pán Bůh ukázal a oznámil: Eliáše mlynáře, Tůmu krejčího z Přeloučí, Matěje z Kunvaldu, ze vsi sedlákova syna. | Při tom bylo osob shromážděných a povolanych z Čech a z Moravy okolo sedmdesáti vybraných mužů počestných, o tom jinde šire se oznamuje. A když se vše dokonalo při tom jednání, oznámeny od Starších ty osoby, s velikou vděčností klečíce děkovali Pánu Bohu a chválu vzdávali. A při tom písnička složena tato „Radůjme se vždy společně, chválu vzdávajice ochotně Bohu Otcí našemu, Synu i Duchu svatému etc.“ {O xix.} I přijali je za posly Boží a jim poslušenství učinili a slíbili, i poddanost že chtí zachovávat k nim jako od Boha daným a poslům na místě Pána Krista. Také pilnost velikou měli a radu, kdo by první místo měl držeti a kdo druhé až i třetí. A když se zřídili a ztvrdili, tehdy Bratr Řehoř po všem řízení oznámil řka: Že sem ve spání viděl, že Matěj z Kunvaldu, mohlť jest býti nejmladší z nich, ten mi ukázán.

| Dále potom, když kdo neb kteří zesnuli, tehdy též se řídili losem na ta místa jiní, až do posledního řízení nedávního. Tu sme zanechali vůle Boží, za kterou sme se modlili, a na naši lidské se ustavili, tomu nerozumějice bezmála všickni, a Boží přítom nešetříce při těch osobách ukázaných od Boha místně, poněvadž vůle Boží jest v losu a Bůh je řídí. Jakož mám za to, v paměti máte, neb sme zjevně čtli a oznámili Václava a Ondřeje a Jana. Na Václava a Ondřeje jednostejný počet padl, na každého z nich bez jednoho třidceti hlasů. Jan třmi hlasy oba převyšoval. A by byl zůstal živ Ondřej, srozuměje, nikoli toho by nevytrpěl, neb rada měla býti a vůle Boží hledána mezi těmi dvěma, kdo prvnější z nich měl k třetímu přidán býti, o němž nebylo třeba řízení a nesnáze, poněvadž nad tato dva třmi hlasy je převýšil, | a tak na ukázání vůle Boží mělo přestáno býti. To se všecko pomínulo, ješto tito tři všickni spolu měli přidání býti Bratru Martinovi a potom, jak by se smlouvali, kteří v Čechách a kteří v Moravě. A Bratr Martin Přerovský k otázce, kdo z nich měl by první místo držeti, pověděl, a tak se mínilo, aby Bratru Martinovi přidán byl, sám Bratr Martin pověděl, že Bratr Václav. I zůstalo to tak až do tohoto dne; ješto rada měla prvé býti mezi dvěma, Václavem a Ondřejem, ne k Bratru Martinovi, ale kdo k Bratru Janovi měl prvé vyhlášen býti. A to se vše opačným řádem dělalo.

Já sám od sebe pravím a opovídám se před Bohem, že z žádné přízně neb nepřizně toto oznamuji, hledě na to, že nemohu povoliti k tomu účinku našemu, abych vůli Boží jistou pomina, lidské bez soudu a vážnosti byl poddán a pomáhal, leč by | všech bedlivé usouzení bylo. Tu míním s jinými státi. Neb srdce

580 mé nemůže dobrovolně ledajaks k jinému povoliti, než aby Bůh napřed ctěn a
 aby Bůh ráčil potřebu opatřiti při služebných pravdách? A to když by se roz-
 neslo mezi některé, kteraké by nesnáze zniknouti mohly a zlehčení potomních,
 až i prvními mohlo by vikláno býti a modlitby nechtivé i jiné práce zlényly by
 a zlehčeny byly. Dokudž čas jest, opravůjme sami etc.

585 To přidávám k prvním, toto dobré znáti mezi podstatou a případy:
 Neb úřad, jelikož úřad jest, případná věc, neb dán neb daný odjat bývá, jakž
 z Bratra Matěje složen nejpilnější úřad. A tak úřad šlechtí neb hanbu činí a může
 k zlému přijíti i příčina býti zlého, jakož Pán dí: „Běda vám, mistři a farizeové,
 590 ještě jste vzali klíč etc. království Božího!“ Jakož se toho něco dostalo při prv-
 ních Bratřích.

Okolo léta Páně tisícího pětistého třicátého toto psal Bratr Vavřinec Kra-
 sonický.

POZNÁMKY VĚCNĚ

30, *Robertus*: Robert Grossétete, biskup lincolnský a kancléř oxfordské university, zemřel 1253. Co Krasonický vkládá Robertovi do úst, je volný překlad výroků, obsažených v memorandu proti vladařským přehmatům prelátů, které Robert podal prostřednictvím některých kardinálů papeži Innocenci IV. roku 1250. Dochovalo se jako 14. kázání Robertovo. Jeho rozbor u G. V. Lechlera, Johann von Wiclif und die Vorgeschichte der Reformation, Leipzig 1873, I, str. 199 n a John Wycliffe and his english precursors, London 1884, str. 32—34. Hus cituje memorandum v De ecclesia 18 (Opera 1558, I, f. 235b.)— 38, *Bernart*: Bernard z Clairvaux († 1253), ve své době nezvykle vlivný mnich, křížový kazatel, pronásledovatel „kacířů“ a spisovatel. První citát je z Bernardova 23. kázání na Píseň písní, odstavce 12 (Migne, Patrologia latina 183, sl. 891), druhý z jeho díla De consideratione, určeného papeži Eugenovi III. Čte se v knize I, kap. 10 a zní: Plena est ambitionis ecclesia, non est iam quod horreat in studiis et molitionibus ambitionis, non plus quam spelunca latronis in spoliis viatorum (Migne, Patrologia latina 182, sl. 741). — 48, *František Petrarcha*: Petrarca (1303—1374), italský humanistický básník, napsal na sklonku svého pobytu v Miláně v letech 1359—61 Epistolae sine titulo či Liber sine nomine, devatenáct listů, shrnujících jeho ostrou kritiku papežského dvora v Avignonu. Krasonický překládá větu z listu 16. Z Bratří citovali z tohoto díla Lukáš (1503 a 1508) a Šimon Hranický (1507). O polemickém dosahu listů F. M. Bartoš, Dantova Monarchie a počátky reformace, VKČSN 1952, str. 13 nn. — 52, *Savonerolla*: Girolamo Savonarola (1452—1498), horlivý dominikánský kazatel ve Florencii, z níž se pokusil vytvořit christokratický stát bez ohledu na papežskou autoritu, byl 22. května 1498 pověšen, spolu se dvěma druhy a upálen. O ohlase jeho díla v Jednotě v mých Boleslavských Bratřích, Praha 1952, str. 45 n. — 58, *Milič*: Milič z Kroměříže, zesnulý v Avignonu 29. června 1374, přišel do Říma 1367 a koncem května tu ohlásil na dveřích petrského chrámu kázání o příchodu Antikrista. Proto se dostal do rukou inkvisice. Aby se ospravedlnil, napsal Spisek o Antikristu. Krasonického svědectví první otisk Miličův životopisec Frant. Loskot, Milič z Kroměříže, Praha 1911, str. 164 n. O Miličovi vyslovil Jakoubek ze Stříbra († 1429) uvedený soud ve svém universitním kvodlibetu z počátku 1412 (viz Vlastimil Kybal, Matěj z Janova a Jakoubek ze Stříbra, ČČH 1905, str. 33). — 64, *Matěj Pařížský*: Matěj z Janova napsal traktát *De Antichristo* r. 1380 a později jej vložil přepracovaný do

třetí knihy svých *Regulae veteris et novi testamenti* (VI. Kybal, *Matěj z Janova*, Praha 1905, str. 63 n). Český překlad pořídil v 16. století Jan z Kunčic a na Zaječicích, jak nás o tom zpravuje Krasonický zde i ve spise o svátosti těla a krve (Jaroslav Goll v ČČM 1878, str. 395) a Blahoslav v *Grammaticae české* (vyd. Hradil a Jireček 1857, str. 285). Janov zemřel 1393 a byl pohřben v pražské katedrále na Hradčanech. Mramorový kámen položen na jeho hrob jeho stoupenci r. 1398. Nápis, vzpomínající muže podezřelého z kacířství, dali kanovníci později odstranit. — 69, *Jan Viklef*: Oxfordský univ. profesor († 1384) vystoupil v posledním desetiletí svého života rozhodně proti světským nárokům papežského dvora a četnými pracemi biblicky zdůvodňoval oprávněnost odboje proti zkažené církvi. Jeho myšlenky uskutečnila teprve husitská revoluce. Spis *De veritate sacrae Scripturae*, O pravdě Písma svatého, z r. 1378 vyhlašuje požadavek přísné biblického lidového kázání (vydal R. Buddensieg ve třech svazcích 1905, 1906 a 1907). *Dialogus de veritate et ostentatione*, rozhovor mezi pravdou (Kristem) a lží, napsaný asi 1382, hovoří o potřebnosti církevní reformy. — 71, *Dialogus per modum Magistri Sententiarum* podává ve čtyřech knihách formou rozhovoru mezi třemi postavami (Alithia, Pseudis, Phronesis) rozbor hlavních tematologických, obsažených ve středověké dogmatické učebnici Petra Lombarda, „mistra hlubokých smysluov“, (vydal G. Lechler v Oxfordu 1869). — 72, *Contra omnes regulas et leges monachorum* je název, jímž Krasonický označuje některé z četných děl Viklefových, bojujících proti mnišským řeholím (jejich soupis u Lechlera, *J. Wiclif und die Vorgeschichte der Reformation*, Leipzig 1873, II, str. 567—468). — 73, O Antikristu jakožto papeži napsal Viklef výslovně v poslední rok svého života traktát *De Christo et suo adversario Antichristo* (vydal R. Buddensieg, Gotha 1880). — 77, *logikářským během*: po způsobu logiků; Krasonický cení logiku jako nástroj myšlení podobně jako Blahoslav ve Filipice hodnotí užitek jazykového vzdělání humanistického (viz zde č. 28). — 82, *biskup z rodu Rožmberských*: Zbyněk Zajíc z Hazmburka, od 1403 pražský arcibiskup, narozený 1376 a zemřelý v září 1411. Z rodu rožmberského však nepocházel. Viklefovy knihy dal spálit na nádvoří svého malostranského paláce 15. července 1410. Lidový popěvek o Zajícovi zaznamenává Krasonický ve znění, které se liší od původního: „Zajíc biskup Abeceda [spálil knihy a nevěda], co jest v nich napsáno“ (viz Zdeněk Nejedlý, *Počátky husitského zpěvu*, 1907, str. 419). O satirickém průvodu F. M. Bartoš, *Čechy v době Husově*, 1947, str. 335. — 95, *Veliký kněz Martin*: Martin Lupáč († 1468), vedle Rokycany druhý biskup podobojí, zvolený 1435, hlavní pramen Krasonického vyprávění o pražské bouři o Viklefa. Je obsažen v listu Lupáčově Zacheovi, otištěném v Höflerových *Geschichtsschreiber der husitischen Bewegung* II, 171 n a zachovaném v *Manuálu Václava Korandy* (vyd. Josef Truhlář 1888, str. 149—151) i v rukopise budyšínském (sign. B 6 29, f. 8—11: *De combustione librorum Wyclif*). Tam datováno spálení Viklefových knih do roku 1408. Krasonický vřoučuje událost správně do 1410. — 97, *Patriarcha na Vyšehradě*: Václav Králík z Buřenic, patriarcha antiošský, milec krále Václava IV. — 105, *traktát o církvi svaté*: traktát *De ecclesia* z nejposlednějších spisů Husových, byl dopsán na jaře 1413. Český, nezcela správný překlad Milana Svobody v *M. Jana Husi sebraných spisech*, Praha 1904, I, str. 263—413. — 108, *král Václav dal Čechům tři hlasy*: dekretem Kutnohorským z 18. ledna 1409 nařídil Václav IV., aby napříště měly v universitních volbách tři cizí národy jen jeden hlas, kdežto Čechové tři, čímž dosavadní poměr byl obrácen. — 111, *traktát o Antikristu*: Jakoubkova *Positio de Antichristo* z r. 1412 (viz již poznámku k řádce 58). — 112, *traktát o těle Božím*: Krasonický nejspíše myslí na Jakoubkovy knížky o večeri Páně z r. 1417 (sr. F. M. Bartoš, *Literární činnost Jakoubka ze Stříbra*, 1925, str. 40). — 115, *Mistr Drahoec*: Václav z Dráchova, někdy po 1429 nástupce Jakoubka ze Stříbra na betlemské kazatelně, odkud byl reakcí vypuzen 1440. Odešel do Loun. Po osmi letech se směl do Prahy vrátit a zemřel tu 1469 (F. M. Bartoš, *M. Václav z Dráchova v Jihočeském sborníku historickém VIII*, str. 78—86). — *Kaniše*: Petr Kániš, jeden z vůdců tábořských radikálů v Sezimově Ústí. Upálen s padesáti stoupenci na hranici v Klokotech 1421. — 116, *Mistr Václav Koranda*: zvolen 1471 za Rokycanova

nástupce v řízení konsistoře podobojí, zemřel 1519. O tom, jak literárně potíral Bratří, psala G. Šašková, *Jednota bratrská a konsistoř podobojí v době administrátorství M. Václava Korandy, VKČSN* 1925. — Jan Příbram in libro *argumentorum diversorum, quem dedit consulibus Antiquae civitatis Pragensis*: Jan Příbram v knize rozličných důvodů, kterou odevzdal konšelům Starého Města Pražského. Jde patrně o nezachovaný spis „šedesáti důvodů“, který napsal Příbram v prvním období své literární činnosti, zahrnujícím léta 1417 až 1426 (F. M. Bartoš, *Literární činnost M. Jana Rokycany, M. Jana Příbrama, M. Petra Payna*, 1928, str. 69). V druhém období svého života († 1448) se skoro naprosto ztotožnil se stanoviskem katolickým, nesmiřitelně bojoval proti táborům a po Lipanech haněl jejich památku. — 128, *doktor Matěj*: Matěj z Janova, „mistr Pařížský“. — 130, *za mladého krále*: Ladislava Pohrobka, syna Albrechta Rakouského, tedy v letech 1440—1457. — 132, *Přidání k prvním doktorům na římskou církev . . .*: Jiné bratrské záznamy Rokycanových kazatelských výroků zachytil J. Goll, *Chelčický a Jednota bratrská*, vyd. K. Krofta 1916, str. 69—72. — 133, *vrch pekelný*: tak praví Rokycana v lat. výkladu Janova evangelia: Mons quippe dyaboli est ecclesia malorum (Fr. Šimek, *Učení M. Jana Rokycany*, Praha 1938, str. 37). — 156, *neb mu psal*: Chelčický v Replíce proti Rokycanovi, kterou vydal K. Černý v Listech filologických 25, 1898, str. 259 n. — 165, *Bratr Řehoř*: první organisátor Jednoty bratrské, zemřel 12. srpna 1474 v Brandýse nad Orlicí. — *Matěj mladý z Kunvaldu*: hodnostní první Starší (senior či „biskup“) Jednoty, zvolený ve svých pětadvaceti letech, zesnul v Lipníku 1500. — 166, *Eliáš mlynář*: Eliáš z Chřenovic († 1503). — *Halar*: Augustin Halar z Chrudimě, přinucen za pronásledování r. 1461 jako student pražské university učinit veřejné vyznání utrakvistického pravověří (Goll, *Chelčický a Jednota*, 1916, str. 117 n). Bakalářem se stal následujícího roku. — *Jíra Pětikostelecký*: podle Blahoslava (*O původu Jednoty*, vyd. 1928, str. 85) odchýlil se od Bratří za pronásledování 1461, ač sotva nadobro a navždy. — 167, *Veliký Vít*: zemřel 1492 v Hranicích. — 168, *Jíra bakalář z Jindřichova Hradce*: o něm není zpráv. — *Tůma Přeloučský*: Narodil se asi 1435. R. 1467 zvolen knězem Jednoty, usídlil se v Přerově, 1501 se stal jako sudí hlavou úzké rady a zemřel 23. února 1518. Krasnický se dotýká sporu bratrského správce v Hranicích Šimona s hranickým farářem podobojí Tomášem, jehož se zastával lipenský farář Jindřich. Tůma zasáhl polemickým spisem „Cedule Bratra Šimona“ z r. 1507 (Vojtěch Sokol, *Tůma Přeloučského spis o původu Jednoty*, Praha 1947, str. 29 n.). Panem Albrechtem Holešovským míněn Albrecht ze Šternberka a na Lukově, jenž držel holešovské panství v letech 1481—1520. — 175, *do vězení dávati skrze krále Jiřího*: Je pozoruhodné, že Krasnický spojuje pronásledování posledních kněží tábořských, nastalé po pokoření Tábora v padesátých letech 15. století, s příběhy mladé Jednoty. — 176, *Mikuláš Biskup <ec>*, přední bohoslovec tábořský a autor tábořské konfese ze 1431. — 177, *Vavřinec z Reichenbachu ve Slezsku*, spoluvězeň Mikuláše Biskupce z Pelhřimova, býval tábořským knězem na hradě Lanšperku u Ústí nad Orlicí a tajemníkem Prokopa Holého v poselstvu do Basileje 1433. — *Kamerda*: správně Jan Kakamerda, o málo níže, jak soudím, Krasnickým zvaný Koninka (Krofta u Golla, *Chelčický a Jednota*, str. 110, četl Korunka), pocházel asi z pražské rodiny. Uniknuv z vězení, dožil v Litomyšli, působí Krasnického. — 180, *Matěj Dolanský* pocházel ze Žatce, za prvního pronásledování Bratří byl 1461 uvězněn na deset let. — 186, *Rokycanovi psali list důtklivý*: Citát, který následuje, vystihuje obsah pátého listu Bratří Rokycanovi, jenž datován v Aktech Jednoty rokem 1463, ale vznikl podle Golla a Bidla teprve po Rokycanově výzvě k protibratrskému zákroku v srpnu 1468 (*Akty Jednoty bratrské* I, ed. J. Bidlo, Brno 1915, str. 463: „Protož znej, mistře, žes svět s světem i svými kněžimi a tovaryš tčch, ježto trápí křesťany . . .“). — 187, *Rokycan . . . pod pečeti konsistořskou list poslal*: Rokycana vydal v srpnu 1468 pastýřský list proti Bratřím, jenž měl býti s kazatelen čten duchovenstvem podobojím v Čechách i na Moravě (vydán naposledy J. Bidlem v *Aktech Jednoty br.* II, 1923, str. 11—17). — 189, *za dvě neděle*: po dvě neděle; Blahoslav ve spise *O původu Jednoty* (ed. O. Odložilík 1928, str. 87) píše správněji „za dvě léta“.

trvalo do smrti Rokycanovy a krále Jiřího 1471. — 197, *Farář žamberský Michal* ujal se prvních Bratří a byl neposlední příčinou jejich odchodu do Kunvaldu. Zemřel v Rychnově r. 1501. V r. 1460 byl zatčen a vězněn v Praze, po osmi letech pak znovu v Mostě. — 199, *farář Vít z Krupé*, děkan v Hradci Králové, napsal 1476 bojovný spisek proti Bratřím s výčtem jejich bludů. Vydal jej Jaroslav Goll v Zasedacích zprávách KČSN 1878 jako *Spisek Víta z Krupé proti Bratřím*. — 204, *Korbez farář*: boleslavský děkan podobojí Václav, syn Jana z Hněvušic (Am. Molnár, *Boleslavští Bratří*, 1952, str. 29 n), nastrojil v lednu 1476 Jana z Teplic, Bratřimi zvaného Ležkou, aby vypoídal v boleslavském kostele proti Bratřím. — 208, *Bratr Lukáš*, od 1494 správce sboru v Mladé Boleslavi, odkud později řídil jako sudí celou Jednotu a kde zemřel 1528. Krasnický psal nedlouho po Lukášově smrti, proto mohl odkazovat na nedotčenou ještě literární a archivní pozůstalost tohoto „druhého zakladatele Jednoty“. Přepis Vítova listu i výpovědi Ležkových, který dal pořídit Lukáš, dochoval se v *Aktech Jednoty* VI, f. 121—124 v *Odpovědi bratrské na vyznání Jana Ležky a na potvrzení živé faráře hradeckého s kněžimi, kteréž se stalo l. P. 1476*. Pochází z roku 1514. — 210, *Prokop z Jindřichova Hradce* dosáhl bakalářství v Praze 1467. V bratrských službách se vypravil za braniborskými valdenskými, ale byl 1480 se svými druhy zatčen v Kladsku (zde č. 3). Jako vlivný předák pokrokové velké stranky v Jednotě řešil i theoreticky aktuální otázky bratrské věrouky. Krasnický uvádí themata hlavních jeho spisů. Prokop zemřel v Brandýse nad Orlicí r. 1507. — 213, *Panna Marta*: Marta z Boskovic v Litomyšli, „žena vůbec velmi pamětihodná. Byla to první žena, a nejen zde v Litomyšli, ale v Čechách vůbec, která měla a projevovala zájem i o věci veřejné . . . Ale také horlivá ctitelka Bratří to byla. Hájila je i před samým králem“ (Zdeněk Nejedlý, *Litomyšl* I, 1954, str. 44 n). Když 1507 vyšel nový protibratrský rozkaz krále Vladislava II., poslala mu Marta do Budína obranou Bratří 4. prosince osobní dopis, k němuž jménem Jednoty připojila dvě bratrské obrany, českou a latinskou. Latinskou byla Confessio Fratrum regi Vladislao ad Ungariam missa, jejímž autorem byl nejspíše B. Lukáš, českou pak některý ze spisů Prokopových, jak naznačuje Krasnický. Touto zprávou musíme opravit, co se dotud o Martině zaslínce do Budína soudilo (viz Amedeo Molnár, *Bratří a král, Železný Brod* 1945, kde otištěno české bratrské vzdělání Listu králi Vladislavovi od Bratří). List Marty z Boskovic posledně uveřejnila A. Císařová-Kolářová v knize *Žena v Jednotě bratrské*, Praha 1942, str. 405 n. — 214, *A král poručil Augustinovi doktoru*: Augustin Moravský či Olomoucký, původně Käsenbrot (1467—1513) odpověděl na bratrské obrany ještě před koncem roku 1507. Martu z Boskovic označil za šenkýřku ďáblu a o Bratřích prohlásil, že nejsou hodni, aby je strávil ušlechtilý živel ohně, nýbrž aby je roztrhala dravá zvěř a psi slízali jejich krev. — 218, *Jan Klenovský* nabyt základního vzdělání v prostějovské škole, a vstoupil do Jednoty, věnoval svůj majetek na založení a vydržování školy v Brandýse n. Orlicí. Řídil Jednotu v době její vnitřní krize po Řehořově smrti (1474) až k vítězství velké stranky r. 1490 a zemřel v listopadu 1498. — *Jan, farář tábořský, řečený Vilémek*, byl asi 1467 v Římě, vstoupil záhy do Jednoty (zván tu Janem Tábořským), na jejíž vznik měl už předběžný vliv. Byl činný literárně i jako skladatel písní. Zemřel v Litomyšli 1495. — 220, *Tůma písař*, zesnulý v Lipníku 1502, setkal se na svých cestách přes Uhry a Balkán s pavlikány, křesťanským heretickým hnutím, které vzniklo na sklonu 7. století v Armenii, přešlo na evropskou půdu v polovině následujícího století a od 10. století častěji splyvalo, zejména v Bulharsku, s bogomilstvím. — 229, *Jindřich vikar*: byl asi vikářem Jana Vilémka Tábořského. Krasnického slova „u Bratří Jan Tábořský sloul“ musíme vztahovati na Vilémka, nikoli na Jindřicha. — 231, *Ambrož* pocházel ze Skutče na Chrudimsku, od 1500 byl správcem Bratří v Prácheňsku v hodnosti Staršího a zemřel 1520. — 232, *Vojtěch* byl v Praze okolo 1481 tajným Bratrem. O jeho vlivu na Lukáše Pražského a Lukášova bratra, později litomyšlského lékaře Jana Černého Amedeo Molnár, *Lukáš Pražský před svým vstupem do Jednoty bratrské*, Theologia evangelica 1948, str. 21—32. — 234, *Mistra Havla* lze snad ztotožniti s Havlem z Žatce, jenž se stal mistrem už 1458. Bratrská škola, kterou zřídil

v Brandýse nad Orlicí za hmotné pomoci Jana Klenovského, „nepochybně se lišila od typického již zajisté tehdy způsobu výchovy kněžské v domech bratrských, kde úkol vyučovatí mládence připadal knězi, neboť, kdyby šlo o něco podobného u M. Havla, sotva by to bylo se zvláštním důrazem vytykáno. Lze tedy připustiti, že škola Havlova byla něco nového, že byla to již škola laická . . . Stalo se to nepochybně ještě v letech osmdesátých“ (R. Urbánek, *Jednota bratrská a vyšší vzdělání*, Brno 1923, str. 27). — 236, *Methudius Strachota* z Královic držel tvrz Orlici u Kyšperka. — 237, *Zdeněk na Novém Hradě* u Skutče je Zdeněk Kostka z Postupic. — 242, *Václav, písař v Rychnově* na panství Viléma z Pernštejna, se setkal s inkvisitorem Jindřichem Institorisem brzy po 1500. V Praze zastupoval Bratří spolu s B. Lukášem a Krasonickým i jinými na slyšení, které se mělo konat 1. ledna 1504, s něhož však za pohnutých okolností sešlo (Molnár, *Boleslavští Bratři*, 1952, str. 62 nn). — 250, Upálení *šesti Bratří* nařídil u města Boru na Plzeňsku Kryštof ze Švamberka 6. listopadu 1503. — 251, *Izaiáš*, člen úzké rady bratrské, zemřel 1526. *Knihá umrtí* o něm praví, že „mnoho se pány míval činiti i k nim od B. Lukáše posílán býval“ (vyd. Fiedler 1863, str. 224). — 252, *Jan Jestřebský*, písař v Turnově, snad navštívil s Lukášem Itálii 1498, jistě však býval ve styku s boleslavským lékařem a tiskařem Mikulášem Klaudiánem, jenž na něho pamatoval v závěti 1522. — 256, *Martin Němec*, kněz, který se vyskytoval v blízkosti Martina Lupáče i podle druhého bratrského listu pánům v Mýtě z 1471 (*Akty Jednoty I*, ed. Bidlo, str. 232). — *Opat slovanský*: opat slovanského kláštera emauzského v Praze. — 258, *Slovanský opat Ondřej* je zatím odjinud neznám. Spis o těle Božím určil Vaňkovi Valečovskému z Kněžmosta, podkomořímu královských měst za Jiřího z Poděbrad, zesnulému 1472. — 261, *Mistr Jakub Stříbrský*, zvaný Holub, byl 1497 zvolen administrátorem konsistoře podobojí a zemřel 1499. — 262, *M. Viktorin z Chrudimě* je proslulý právník Viktorin Kornel ze Všehrd. — 265, *i s doktorem lékařem, Hátiným synem*: kdo jím byl, nepodařilo se zjistit. — 269, *Římanům v epístole*: Římanů ml, 20. — 276, *knih udělaných na odsudek bratrský o desíti artikulech*: Jde o protibratrský spis pražských universitních mistrů, sepsaný po slyšení tří vyslanců Jednoty v září roku 1478. Jeho rukopis z r. 1490 má knihovna Národního musea v Praze (V E 8) a rukopis z 1526 knihovna kapitulní (D 107). — 279, *Matouš, notarius*, je tuším bakalář Matouš z Chrudimě, autor pražské kroniky let 1478—1521, písař novoměstský. — *in Laudaie collegio*: v koleji Loudově při Betlemské kapli. — 303, *Do Lhoty* blízko Rychnova nad Kněžnou sešel se zakládající bratrský synod na podzim 1467. — 328, *vůle Boží v losu se ukazuje*: Příklad 16, 33 v Kralické bibli: „Do klínu umítán bývá los, ale od Hospodina všechno řízení jeho“. Bratři měli hlavně na mysli příklad prvotního sboru jeruzalémských křesťanů, kteří losem povolali Matěje na místo Jidášovo (Skutky 1,26). O Jonášovi biblická kniha Jonáše proroka, kap. 1. — 379, *Filip mydlář* doprovázel Krasonického z Litomyšle, kde bydlil, na slyšení do Prahy k novému roku 1504. — 382, *Svolali sněm veliký do Brandejsa*: na shromáždění Bratří v Brandýse nad Orlicí z r. 1490 se prvně projevila nutnost nové orientace Jednoty v otázce záslužnosti, správnosti života od světa odvráceného. — 383, *Liška*: asi Martin Liška, jenž se stal 1497 hejtmanem panství lanšperského a lanškrounského. — *Rendl*: Albrecht Rendl z Oušavy, chtěl vstoupiti do Jednoty, sblížil se v ní se stranou, která usilovala o kladnější porozumění pro úkoly křesťana ve společenském životě. V tom smyslu vystupoval i v Brandýse 1490. Do čtyř let se stal purkrabím pražského hradu a dosahoval pak hodností politicky ještě významnějších. Bratři se Rendla zřekli r. 1503, nesouhlasíce s jeho dvorskou kariérou, kterou přerušila smrt r. 1522. — 412, *Amos z Vodňan* byl získán Jednotě B. Řehořem z řad t. zv. *adamitů*. Živil se prodejem vosku, účastnil se brandýského sněmování 1490 a od té doby vystupoval jako vůdce malé stránky bratrské. — *Kubík*: Jakub, mlynář ve Štětkni u Strakoníc. Usilování velké stránky hodnotil stejně záporně jako někdejší snahu papeže Silvestra smířiti se s císařem Konstantinem. Proto se střetl s Rendlem z Oušavy a s velkou stránkou, která jej nakonec vyloučila z Jednoty pro jeho chození do hospody. — 413, *napsali . . . traktátec*: míněn asi první ze dvou traktátů Jakuba Štěkenského, jenž však psán

až po r. 1494 (*Akty Jednoty bratrské IV*, f. 58b—61a). Výňatky u Golla, *Chelčický a Jednota*, Praha 1916, str. 225—227. — 433, *zbor do Rychnova*: byl svolán k 5. květnu 1494. — 448, *na Přerově u Bratra Tůmy*: tam se sešla úzká rada Jednoty asi ještě r. 1494. — 471, *mnoho spisů za něho naděláno*: rozsáhlou literární činností Lukáše Pražského seznámil J. Th. Müller a F. M. Bartoš v *Dějinnách Jednoty bratrské*, Praha 1923, str. 334—350. O Lukášově myšlení Amedeo Molnár, *Bratr Lukáš*, Praha 1948. — 474, *k Bratru Martinovi*: Martin Škoda byl doporučen B. Lukášem za sudího Jednoty v závěti slovy: „A ten mi se zdá nejprůhodnější, Br. Martin Škoda k té prvotnosti, a jiní suffraganové buďte“. Sídlel v Přerově, kde zemřel 1532. — *I svolán jest . . . zbor do Brandejsa*: v Brandýse nad Orlicí se Bratři sešli 21. září 1529. — 481, *B. Václava*: Václav Bílý byl po svém zvolení spolustarším této funkce kázeňsky zbaven, neznámo kdy. Zemřel v Litomyšli 1533. — *B. Ondřeje*: Ondřej Cyklovský z Mladé Boleslavi zemřel již 28. října 1529. — *Jana Domažlického*: Jan Roh, syn domažlického hrnčíře Mikuláše a Markety, od 1518 kněz Jednoty v Bělé pod Bezdězem, osobně se stýkal s Lutherem a měl porozumění i pro požadavky humanismu. Zemřel 1547. — 495, *A oznámil sem v Prostějově*: na schůzi úzké rady, jejímž byl členem od 1494. — 509, *před moudrými a opatrnými skryl*: podle Matouše 11, 25. — 527, *obchází zemi i moře*: podle Matouše 23, 15 a 1. Petrovy ep. 5, 8. — 537, *losové se v láno meci*: Příklad 16, 33. — 549, *psnička složena*: píseň *Radujme se vždy společně* složena 1467 asi Gabrielem Komárovským. Ve znění bratrského kancionálu z 1501 otiskli všech jejich 11 slok Müller a Bartoš v *Dějinnách Jednoty bratrské*, 1923, str. 79—80. V rkp. Krasonického spisu odkazuje poznámka na okraji O xix na označení písně v kancionále Ivančickém. — 570, *Martin Přerovský*: Martin Škoda — 588, *Běda vám*: Lukáš 11, 52 a Matouš 23, 13.

13. KATEŘINA ZELLOVÁ O UČEBNÉ HODNOTĚ BRATRSKÝCH PÍSNÍ

1534

Průkopnice vpravdě lidového školství reformačního Kateřina rodem Schützová, která se roku 1523 provdala za štrasburského reformátora a kazatele Matěje Zella, správně pochopila výchovný dosah písní Českých bratří. Když se jí dostal do rukou, snad přičiněním Kašpara Schwenkfelda, německý kancionál Bratra Michala Weissse vytištěný v březnu 1531 v Mladé Boleslavi a určený Bratřím německého jazyka v Lanškrouně a ve Fulneku, uvítala v něm účinnou pomoc pro svou podivuhodně rozsáhlou a cílevědomou práci, směřující k uvědomování nejnižších vrstev tehdejší společnosti. Okolo roku 1525, kdy byly potlačovány vzpoury sedláků a jejich porýnské svazy rozprašovány tvrdým násilím pánů, organizovala hmotnou pomoc uprchlíkům. Proslula jako „matka chudých žáků“ a své zkušenosti dala ještě po roce 1543 do služeb nově založeného evangelického semináře ve Štrasburku. Pečovala o přetisk Weissova zpěvníku do čtyř svazčků, které rozdávala nebo po dvou až čtyřech pfenících prodávala „dětem a chudině“. Roku 1534 vyšlo ze štrasburské tiskárny Jakoba Frölicha soubořné vydání těchto svazčků s její předmluvou, která obsahuje prosté, ale bystré ocenění lidovosti a učebné hodnoty bratrských písní. Dílko mělo název Von Christo Iesu, unserem sáligmacher, seiner Menschwerdung, Geburt, Beschneidung u. s. w. etlich christliche und tröstliche Lobgesäng, aus einem vast herrlichen G'sangbuch ge-